

A JÁTEKSZER MINT ATTRIBÚTUM ÉS MINT SZIMBÓLUM GYERMEKPORTRÉKON

KONTULY BÉLA KÉT KÉPE KAPCSÁN

A játékszerek emberemlékezet óta a gyermekek anyagi kultúrájának fontos részét alkotják. Játékszerei visszautalnak a gyermekre, csak vele összefüggésben van jelentésük. Ha bármilyen ábrázoláson megjelennek, mindig tartalmaznak utalást a gyermekre, és szélesebb értelemben a gyermekkorra is.

A játszó gyermek ábrázolása gyakran túlmutat a mindenki által megtapasztalt jelenység bemutatásán, átvitt értelmet, szimbolikus jelentést kap. E kapcsolatrendszer kutatásába több területet: a játékszertörténetet, a gyermekkortörténetet, a művészettörténetet és ikonográfiát bevonva igyekszünk feltárni, hogyan értelmezi e szimbólumokat a művészet, történetének különböző korszakaiban, egészen napjainkig.

Egy 15. századi illuminált kézirat szegélydíszén¹ megjelenő, Szent Márton és a koldus jelenetét kísérő gyermekalakok a középkori gyermek számára megszokott, játékszerrel láthatók: mondhatjuk, katonásdit játszanak, vesszőparipán lovagolva. A játszó gyerekeket leggyakrabban kezükben lándzsával, malmocskával ábrázolták, ahogy egy 16. századi alkímiai a kézirat egyik oldalán látható képen, amely, bár életkép-szerű, de talán itt nem az.²

A 15–16. századra kialakul egy sajátos ikonográfiai típus, egy vizuális séma a gyermek és a gyermekkor ábrázolására, amely a játékszereket, mint attribútumokat használva egészében véve szimbolikus módon jelzi ezt az életszakaszt. Az ábrázolásokon a kis, a csecsemőkorból éppen kilépett gyermek látható, meztelenül, vagy egyszerű ingecskében és vesszőparipán lovagol, esetenként kezében szélforgót, (franciául: moulinet, angolul: whirligig) tartva. A játékszer hosszú, lándzsa szerű nyélre szerelt forgó, a mindennapokban mozgásos játékszer volt, de lovagi torna szerű játékos viadalokhoz is használták, ahogy látható id. Pieter

Hieronymus Bosch (1450–1516):

*A gyermek Jézus malmocskával
és tolokával, 1480-as évek.*

Bécs, Kunsthistorisches Museum, ltsz. 6429.

<https://www.wikidata.org/wiki/Q5108662>

Letöltés 2018. jan. 6

Ismeretlen mester: Játszó gyermekek, allegórikus ábrázolás illuminált kéziratból.
Samuel (Solomon) Trismosin: *Splendor Solis*, London, 1582. London, British Library, Harley Collection,
3469. f.31v Gothic.

https://www.europeana.eu/portal/hu/record/9200397/BibliographicResource_3000126260127.html

Letöltés: 2018. jan. 10.

Brueghel 1560-ban festett *Gyermekjátékok* című képének bal oldalán vívó fiúk kezében. A lándzsával játszó gyermek mindig fiú. Ez a képi megjelenítés jól követhető a 17. század elejéig, mint a gyermek és a gyermekkor szimbóluma. A vesszőparipán lovagló gyermek hasonló tartalmakat hordozott, s minden bizonnyal a gyermekkor szimbólumaként került Bruegel *Gyermekjátékok* című képének előterébe (s adta meg a kép elemzői számára annak egyik értelmezését. (Mivel a művész nem adott a képnek címet, kettős értelmezése van, vagy a gyermekkor, mint az emberi élet egy szakasza, vagy az évszakok közül a tavasz ábrázolása lenne, mindkét esetben egy ciklushoz kellett volna tartoznia, aminek többi darabja nem készült el.) Gyermekkor jelentésben szerepelnek a játékszerek a gyermek Jézus ábrázolásokon is. A Jézust kisgyermekként megjelenítő ábrázolások célja, hogy Jézus gyermekségében is emberi mivoltát, emelje ki.³ Gyermekjátékokkal, játék közben való megjelenítése is ezt a célt szolgálta.⁴

Jézus gyermekségének ismert és sokat elemzett ábrázolása Hieronymus Bosch kis méretű gyermek Jézus képe⁵, amely egy keresztvitel-kép hátoldalán szerepel. Itt a gyermekség szimbólumtára egy újabb eszközzel, a magyar népi kultúrában is ismert,⁶ és sokáig fennmaradt ún. tolokával egészül ki, ami a járni tanuló kisgyermek eszköze-játéka volt, s a vesszőparipához és a malmocskához hasonlóan a „gyermekkor” szimbolikus ábrázolásain gyakran előfordul. Jézus malmocskája ezen a képen egyes értelmezések szerint az emberi lét törekenységére utalhat, aminek Jézus kitette magát, de mivel a keresztvitelre utaló mozdulattal tartja, talán nem véletlenül festette a művész egy keresztvitel kép hátoldalára – állítja Gibson,⁷ és hivatkozik erre Falk.⁸

A gyermekkor-ábrázolásokon, úgy tűnik, a malmocska esetében az előbbi jelentés dominál. Így szerepelhet az ún. haláltánc ábrázolásokon felfedezhető gyermekek kezében is. A halál hívására táncra kelők sorában, amelyet a főpap és a király vezet, a társadalom minden rétegének képviselői megjelennek a halált jelképező csontvázak kíséretében, és a sor végén mindig ott látjuk a gyermeket, gyakran a szimbolikus játékszerekkel, jelezve, hogy a gyermeki életkor mennyire ki van téve a halál hívásának.

A haláltánc-ábrázolások egyik típusában nem a bölcsőből ragadja el a halál a gyer-

Ismeretlen mester:
Játszó gyermekek.

Részlet:

Barthélemy L'Anglais
(Bartholomeus Anglicus)
De proprietatibus rerum
1486.

Library of Congress's
Prints and Photographs
division under the digital
ID eph.3c10314, London

Kreuch har kind du muost danke lehe
 Hent oder lach magst dich nit wehren
 Settest schon die Brüt in deinem mund
 So hilffs dich nit zuo dieser stund

Dwee mein liebes Mütterlein,
 Ein dürrer man sücht mich dahin.
 O mütterlein wilt du mich salu
 Stüßs Canben vid fan noch künngas

Jakob von Wyl (1586-1619):

Der Totentanz. 1610/15.

Luzern, Ritter'scher Palast

<https://www.swissinfo.ch/eng/ende-des-lebenswegs--nike--original-/28278238>

Letöltés: 2018. jan. 10

meket, hanem játék közben. Ekkor tipikus játékszerei a vesszőparipa és a kis malom, amiket eldob, elveszít, vagy a halált megjelenítő csontváz ragadja ki a kezéből, mint a Heidelbergben található, Heinrich Knoblochzer nyomdája által kiadott 1488-as ábrázoláson, vagy az idősebb Mathäus Merian a *Halál didalmenete* című sorozatának gyermeket ábrázoló fametszetén⁹. Így mutatja be a haláltánc „részvevőjeként” a gyermeket még a 17. században is a svájci festő Jakob von Wyl.¹⁰ Egy kevésbé általános, de éppígy egy játékszerrel jelzett gyermekkor ábrázolás-típuson a dob szerepel a gyermekkor egyik szimbólumaként. Talán Bruegel bécsi mű-

Id. Mathäus Merian (1593-1650): *A gyermek.*

„Trionfo e Danza della Morte” Bázél, 1644

körül, részlet

vén is ezért kerül a kép előterébe, a vesszőparipa mellé, a doboló gyermek, és szerepel a 17. században Jean-Siméon Chardin: *Az ifjú katona* című, csak egy Nicholas Cochin által készített metszet másolatban fennmaradt képén, amelynek másik címe, jellemző módon: *Kisgyermek a gyermekkor attribútumaival*.¹¹ Itt egy nyakában dobot, kezében, a malmocska-lándzsa mellett, dobverőket tartó gyermeket láthatunk. Továbbélése ennek a szimbolikus tartalomnak felfedezhető a 20. században is: *Günter Grass: A bádogdob* című regényében (1959) Oskar Matzerath e játékszerrel jelzi gyermekkorban maradását, a felnőttek kegyetlen világa elleni tiltakozását.

A vesszőparipán lovagló gyermek, a malmocska, a tolóka a középkor egy másik ábrázolási típusán, az életkorok ábrázolásain is megjelenik, itt már a gyermek korának jelzőjeként. Ezt a kép típust már Philippe Ariès is elemezte gyermekkor-történetében.¹² Az előbb három, majd négy-hat életszakasz képi megfogalmazása a 15. századra hártra nő, ahogy az idők során egyre árnyaltabban ismerték a gyermekkor szakaszait, és ezeket különböző eszközökkel, játékszerekkel jelezték. E mögött az a felismerés rejlik, hogy bizonyos játékszerek bizonyos életkorra jellemzőek lehetnek. A csecsemőkort

Jean-Siméon Chardin (1699–1779): Gyermek pörgettyűvel, 1741.
Vászon, olaj, 67x73 cm. Museu de Arte de São Paulo, MASP.00053

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean_Sim%C3%A9on_Chardin_-_Retrato_de_Auguste_Gabriel_Godefroy.jpg Letöltés: 2018. jan. 10

bölcsőben fekvő, csörgőt tartó gyermekként, a még járni nem tudó kisgyermek korát tolokával vagy kerek állókával (angolul walker), és a már járni tudóét vesszőparipával és malmocskával jelenítették meg¹³ A kerek állóka a Jézus gyermekségére utaló ábrázolásokon is fellelhető¹⁴ A negyedik, a felnőtt korba átvezető életszakasz esetében nem használtak játékszert attribútumként, ezt egy diákruhába öltözött, esetenként kezében könyvet tartó fiúval mutatták be.

A 18. század képzőművészetében a játékszerek szimbolikus tartalmai kerülnek előtérbe.¹⁵ Jean-Siméon Chardin portréinak gyermekmodelljei elmélyült munkálkodásban jelennek meg. Életképszerűnek tűnnek ezek az ábrázolások, de a gyerekek – a hiábavalóság játékaival: pörgettyűvel és kártyavárral játszanak. A két témát ábrázoló festmények¹⁶ tekinthetők gyermekportrénak, de arra, hogy a kortársak ezeket a játékszereket vanitas-szimbólumokként, a képeket pedig az élet múlandóságának ábrázolásaként értelmezték, utalnak a metszet-másolatokon olvasható, a metszők által hozzájuk fűzött moralizáló versek. A toton (pörgettyű), a sors változékonyságának szimbolikus tartalmait hordozta,¹⁷ ami nekilendül, de elveszti lendületét, míg a kártyavár építése nem hiábavalóbb, mint a felnőtt munkálkodása, hiszen egyik sem tartós, könnyen elvész.¹⁸

A játékszerek nemi szerepre szocializáló szerepe mindig is ismert volt, így a gyermekábrázolásokon megjelenő játékok ebben a funkcióban is szerepelhetnek. A baba a kislányok kezében a női szerepre való felkészülésre, a fiúk vesszőparipája, játékfegyverei a harc és a mobilitás férfias feladataira utalnak. Példa erre August Erich: *Moritz hes-*

Isaac Claesz van Swanenburg
(1537–1614):
Catharina van Warmond, 1596.
Vászon, olaj, 81x62 cm,
Hága, Museum Meermanno,
ltsz. 16/31
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isaac_Claesz_van_Swanenburg_-_Portrait_of_Catharina_van_Warmond_-_1596.jpg
Letöltés: 2010. jan. 12

id. Lucas Cranach: Caritas 1537–1750. Falemez, olaj, 56.4 x 35.9 cm.

London, National Gallery, ltsz. NG 2925.

<https://www.nationalgallery.org.uk/research/lucas-cranach-the-elder-charity?viewPage=2>

Letöltés: 2018. jan. 10

Albrecht Dürer
(1471–1528):
*A gyermek Jézus mint
Meváltó,
(Der Jesusknabe
als Erlöser) 1493.*
Bécs, Albertina,
Grafikai Gyűjtemény,
ltsz. 3059
[https://commons.
wikimedia.org/wiki/
File:Albrecht_D%C3%B9r-
Crer_045.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht_D%C3%B9r_Crer_045.jpg)
Letöltés: 2018. jan. 12

seni örgrótot családjával, 1630. körül, 14 gyermekével, ábrázoló festménye, amelyen, a kisgyermek egyforma ruháját viselő hat év alatti gyerekeket kezükben nemüknek megfelelő játékszerrel, babával, játékfegyverrel, ábrázolta.¹⁹

E játékszerek szimbolikus tartalmakat is hordozhatnak. A gyermeket tápláló anya mellett a babájával ábrázolt kislány a gondoskodás, a könyörületesség szimbóluma. Id. Lucas Cranach Caritas képein. A festő a témát többször is megfestette. Az 1530–40 közé datált londoni változaton, a kisebb gyermeket szoptató anya bal oldalán álló kislány ugyanúgy tartja babáját, mint az anya csecsemőjét.²⁰ A baba a későbbiekben is a női szerep szimbóluma, nem egyszerűen játékszer. A 17. századtól számtalan kislány-portrén szerepel, a kislányok tipikus játékszerként, de előre vetítve jövődő szerepüket, az anyaságot, az anyai gondoskodást. Ezt fogalmazta meg Victor Hugo A nyomorultakban (1862) a kis Cosette babája kapcsán, s a 19. század végén, és a 20. század elején kiadott pedagógiai munkák is a babának ezt a funkcióját emelik ki („a baba a gyermek gyermeke”).²¹

A szimbolikus játéktárgyak sorában kiemelt helyen szerepel a labda, ez a gömb formájú játékszer. A gömb minden kultúrában nap-szimbólum, s már a középkortól kezdve világszimbólum is. A kezében a világot, a földet, gyakran valóban glóbuszként ábrázoló *globus crucigert*, tartó gyermek Jézus esetében ez a világ feletti uralmának

jelképe.²² Gyakran csak egy gömb, gyümölcs formáját öltheti fel Jézus kezében ez a szimbólum²³ s ebben a formájában is egyszerre utal teremtő, egyszermind világmegváltó mivoltára.²⁴ Az egységes nagy világmindenséget tartja a kezében, annak ura és uralja azt. A tökéletes gömb a gyermek kezében a későbbi gyermekportrékon is hasonló szerepet tölthet be: a gyermek világ feletti uralmának jelképe, akkor is, ha egy alma, vagy egy egyszerű gyermekjáték, a labda, alakját ölti.²⁵ Bár természetesen a játékszer elterjedtsége is indokolja gyakori szerepeltetését a gyermekportrékon, valamint a gömb forma, mint képi alkotó elem is jelentőséggel bírhat, ez a jelentése, úgy tűnik, a 19–20. századi művészetben is jelen van.²⁶ Konkrét megfogalmazása e gondolatnak az angol festő, Thomas Martine Ford 1915-ös gyermekportréja, amelyen a gyermek zsúfolt játékpólca előtt áll, s lábánál egy hatalmas földgömb jelzi, mire hivatott.²⁷

A játékszereket a 20. században a figurális festészeti témák közt attribútumként vagy csak dekoratív céllal sok festő alkalmazza. Pablo Picasso, aki a 20. századi festők közül talán a legtöbb gyermekportrét készítette saját gyermekeiről, úgy tűnik nem él a játék, a játékszer, mint szimbólum eszközeivel. Gyermekeit különböző életkorokban örökítette meg, s rendkívül gyakran játékszerekkel²⁸ azonban képein a játékszerek a képi kompozíció vizuális-formai elemeként jelennek csak meg. Példa erre a vitorlás hajó, amely nem is kislány- portréinak, hanem kislányát, Mayát ábrázoló képeinek gyakori szereplője,²⁹ bár babával is megfesti őt³⁰

Felmerül azonban a kérdés, hogyan használja egy 20. századi művész a játékszerek hordozta szimbolikus tartalmakat, hogyan építi be műveibe?

Ennek bemutatására Kontuly Béla két, magántulajdonban levő, de a Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában a 2016–17 fordulóján megendezett Gyermek kor/kép kiállításon látható gyermekportréját választottam.³¹

Kontuly Bélát (1904–1983) a római iskola művészei között tartja nyilván a művészettörténet, leginkább monumentális munkái ismertek. A hazai műkereskedelem megindulásának köszönhetően, az 1990-es évek elejétől kerültek elő e gyermekportréi.

Az itáliai és németalföldi reneszánsz kompozíciós előzmények, és a korszakban fel erősödő realista tendenciák, új realista irányzatok, a Neue Sachlichkeit és a novecento, hatásáról egyaránt tanúskodnak ezek a képek. Az új tárgyiasság verista ágának jellemzői között több olyan elemet találunk, amelyek Kontuly 1930-as évekbeli gyermekportréira illenek. Szigorú, érzelemmentes vizuális ábrázolás, a mindennapi, banális, gyakran jelentéktelen dolgokra való összpontosítás. A kép sokféle, heterogén részletből épül fel, kollázs jellegű, ezért nem kelti a valóság megtapasztalásának élményét, benyomását. A perspektíva meghatározatlan, ahogy a fény iránya sem.

G. F. Hartlaub, a Neue Sachlichkeit terminus megfogalmazója kiemeli az irányzathoz tartozó festők törekvését arra, hogy a tárgyak körvonalát pontosan, élesen visszaadják (reakcióként az expresszionizmus ábrázolásmódjára), és az éles, józan, érzelemmentes látásmódot. A képek szerkezete statikus, atmoszférája áttetsző. A képek megfestése során minden gesztus-elemet, ami a festő személyére engedne következtetni, mellőznek. Az irányzat jellemzője a tárgyak világával kialakított új szellemi kapcsolat. Kontuly e portréi leginkább Christian Schad munkáival rokoníthatók. Mivel az irányzat jellemzői között szerepel, hogy a képtérbe kerülő tárgyak mindig hordoznak valamilyen szimbolikus jelentést, indokolja, hogy gyermekportréit illetve az azokon szereplő játékszereket, a fentiekben felvázolt sorba illesszük.

Életművéből jelenleg öt, különböző korú, gyermeket ábrázoló festményt ismerünk, ebből három az 1930-as évek elejére datálható, kettő az évtized végéről származik. Mindegyik a 2000-es évek elején, árveréseken jelent meg először.

Kontuly portréfestészetében a gyermekportrék jelentős helyet foglalnak el. Az általa tárgyalt képeket két időszakban, az 1930-as évek közepén, illetve végén festette, s ezek minden valószínűség szerint megrendelésre, készültek.

Pacher Péczely Béla városi tisztviselő, a főváros közművelődési ügyosztályán a művészeti ügyek előadója volt, de személyes kapcsolatot alakított ki Kontulyval, támogatta a festő munkáját és ő mindkét gyermekéről készített reprezentatív portrét. Később, a Pacher nevet Párkaiként használó unokatestvéreikről is. E gyermekportrék modelljei tehát a felsőbb középosztályból kerültek ki. Erre utalnak az öltözetek és a gyermekjátékok is.

Mind festészeti, mint tartalmi szempontból a két időszak (és a két család) gyermekportréi sokban eltérnek egymástól, bár festői megfogalmazásuk a 30-as évek újrealizmusaihoz kapcsolódik. Közülük négyet mutat be Bizzer István Kontuly-monográfiája,³² az ötödik, a kiállításon is szereplő, és általunk elemzett kislányportré valószínűleg a könyv megjelenésekor még nem volt ismert. Ahogy a többi kép, ez is a műkereskedelemben tűnt fel, de csak 2007-ben.³³

A portrék tanúskodnak a festő reneszánsz művészet iránti vonzódásáról, amennyiben a reneszánsz portrékra jellemző módon a képteret hátrafelé megnyitja, tájképet téve láthatóvá, valamint a kép születésének évét és a modell életkorát is feltünteti, ráadásul az előképekre jellemző, ekkor már archaizáló betűtípussal.³⁴

Míg a Kontuly képek kompozíciója, az archaikus datálás, a tér megnyitása, a drapériák reneszánsz előképekre utalnak, az új realizmus látásmódjával és kompozíciós megoldásaival, elsősorban Christian Schad és Antonio Donghi gyermekportréival is szoros kapcsolatban állnak ezek a művei.³⁵

Azt, hogy Kontuly Béla gyermekportréit ezekhez a művészeti törekvésekhez kapcsoljuk, indokolja a játékszerek szerepeltetésének módja is. Kontuly képein tudjuk, hogy ezek játékszerek, felismerjük ezt a jellemzőjüket, annak ellenére, hogy a gyerekek semmiféle kapcsolatba nem lépnek velük, egyáltalán nem játszanak, de rájuk sem tekintenek. A játékok itt attribútum-szerűek, gyakran szimbólumok.

A kiállításon szereplő két Kontuly gyermekportré az 1930-as évek első feléből származik. A kislányról készült festmény³⁶ a gyermeket három éves korában ábrázolja. Erre utalnak a németalföldi portréfestés hagyományaira utaló pontos életkor- és dátum-meghatározások a kép felső pereme alatt. Az ünneplő ruhába, kis bársony, csipkedíszes öltönybe öltöztetett gyermek frontális ábrázolása, merev, ikonikus beállítása, a szembenéző arc, nemcsak a reneszánsz festészetből, de az új tárgyiasság képalkotásából is ismerős.

A háttérrel egy erőteljes vonallal parapet osztja ketté. Felül, a reneszánszra utaló, és a gyermek mögött nyíló, fallal kettéosztott, s így háttérrel képező ablak, amely tágas szabad térre nyílik, s nem csak a kép terét tágítja ki, hanem a kifelé nyitás jelentését is hordozza. A parapeten illetve alatta játékok láthatóak, s a gyermekkorral való kapcsolatokra utaló tudatos és szimbolikus jelentéseket hordoznak.

A 20. század elején születő játékreform az új pedagógiák szemléletét tükrözi, játékszerei a gyermeki természetet, a fantáziát, a játéknak a gyermek társaul rendelését tartották szem előtt, s hangsúlyozták, hogy a játékszernek művészeknek kell lennie. Mind a korabeli reformjátékok szellemében, a gyermekről, annak szükség-

Otto Dix (1891–1969):
Nelly játékokkal, 1925.
Stuttgart, Vaduz/Stuttgart
Kunstmuseum,
Otto Dix Alapítvány
<http://pictify.saatchigallery.com/574368/otto-dix-german-artist-1891-1969-artists-daughter-nelly-1925>
Letöltés: 2018. jan. 10

leteiről alkotott új felfogás nyomán gyakran művészi igénnyel megalkotott játéktárgyak.

A 20-as évek avantgárd művészete, ahogy a mindennapi tárgyak megformálásában, a játékszerekében is megjelent. Az *ifj. Pacher Péczely Béla* arcképén látható játékok a 20-as, 30-as évek ikonikus játékszerei, nem föltétlenül a gyermek saját játékkészletéből kell származniuk. Ezt támaszthatja alá Kontuly alkotói módszere, amire monográfiusa is utal,³⁷ és egy, a családtól kapott fénykép is bizonyít: a *Pacher Péczely Mária* 1939-ben készült, szintén aukcióról magántulajdonba került hasonló felfogású és elrendezésű arcképéhez előtanulmányként készült fotón az attribútumok, a virágok és a játékok még nem szerepelnek. A *Neue Sachlichkeit* alkotói, az elemzők szerint soha nem véletlenül jelenítettek meg tárgyakat képeiken, így itt is ezzel állhatunk szemben. A művész által válogatott, újszerű, avantgárd szellemű játékok, a művész ekkori látásmódjának tükrözői.

A játékok elrendezése nyilván maga is tudatos koncepcióra épül. A kisfiú lábánál a kisgyermekkor játéka sorakoznak: egyik oldalon puha textiljátékok: a 20-as évek jellegzetes hosszú lábú állatfigurái közül egy nyúl, egy, ekkoriban már szinte a kisgyermekkor szimbólumává érett, holott csak a 20. század elején született teddy mackó,

Kontuly Béla: Ifj. Pacher (Péczy) Béla arcképe, (Kisfiú vitorlással), 1934. Magántulajdon

Kontuly Béla: Pacher (Péczy) Mária arcképe 1939. Magántulajdon

valamint egy mesefigura, egy textilből készült csizmás kandúr, modern megfogalmazásban. A másik oldalon kerekeken guruló, húzható elefánt áll a padlón. A húzós játékok századok óta hagyományos kisgyermekkorú játékok, ez a változat a rendkívül népszerű játékkal, az elefánt modern, designer változata.³⁸ Fából, esetleg az ebben az időben újdonságnak számító műanyagból, bakelitből készült. Hasonló, ám kerekek nélküli elefánt látható egy 1930-as fotón, a francia art deco enteriőr-tervező, Henri Rapin által tervezett gyermekszobában, a Larousse enciklopédia 1930-as kiadásában. Az elefánt mögött megbújó képeskönyv a magyar művészi képeskönyvek korai, kiemelkedő darabja. A Bortnyik Sándor illusztrációival, Harangi László szövegével, két változatban, leporello és lapozó formátumban kiadott 1928-as művészi gyermekkönyv a *Potty és Pötty Meseországban*, éppen ennek a kisgyermek korosztálynak készült, a modern művészet és pedagógia szellemében.³⁹ A könyv jelenléte fontos elemként támasztja alá elgondolásunkat a Kontuly által megjelenített játéktárgyak tudatos, a modern szemléletmód és a magas művészi színvonal alapján történő kiválasztásáról. PA könyv pedagógiai értékei és művészi megfogalmazása miatt a kortárs reformpedagógia bázisaként szolgáló Új Iskola számára is fontos, elképzeléseikhez illő mű volt, ez derül ki rövid életű folyóiratukban megjelent, az *Új nevelés Ligájának* magyarországi bírálóbizottsága által „megvizsgált és jóváhagyott” könyvek kínálata között olvasható beharangozójából: „Két gyönyörű képeskönyv, tele friss, mulatságos ötlettel, diadala a magyar rajzolóművészetnek.”⁴⁰

A kép előterében pedig ott a szimbolikusan is tekinthető labda, annak minden jelképes tartalmával, a gyermek világ feletti uralmának lehetőségét jelenítve meg, ahogy ezt a képi hagyomány bemutatása során elemzésünkben kiemeltük.

A párkány nemcsak vizuális választóvonal, hanem a festő gyermeki életkorokról alkotott képének is jelzője, hiszen élesen elválasztja a kisgyermekkort a növekvő gyermekben bekövetkező változásoktól. Erre utalnak a játékok itt is, amelyek a hagyományosan a felnőtt életben betöltendő férfi szerepekre és képességekre utalnak. A fiú jobb oldalán levő mozdony és autó már a mobilitás játéka, s az építőjáték, a városépítés is a hagyományos férfiszerepekben oly kiemelten kezelt konstruktivitásra, a technikában való jártasságra emlékeztetnek.

E játékok is a 20-as 30-as évek új formavilágát tükrözik, kubisztikus formáik az avantgárd játékkervezés elemeiből építkeznek. Határozottan modernnek, a 20. század művészi látásmódját s az új gyermekképet tükröző tárgyai, semmiféle múltba tekintő, romantikus nosztalgia nem kapcsolódik hozzájuk.

A kiemelkedő tervezők, például Ladislav Sutnar 30-as években készült munkái, e játékvilág ikonikus tárgyai, s az itt megjelenített mozdony-változat erős utalást tartalmaz ezekre, ha nem is tudjuk pontosan eredetét meghatározni. Az autó a korszak sebesség iránti lelkesedését vitte a gyermekszobába áramvonalas formáival, a játékreform egyszerűsítő, a gyermek absztraháló képességére számító letisztultságával, a rajta megjelenített kevés részlettel.⁴¹

A gyermek bal kezével egy egyszerű vitorlás hajót fog. Ez a játék is az előbbi koncepcióba illik, de látványos volta, a szabadságra utaló mozgása miatt kedvelt attribútum fiúk portréján a 19. század óta.⁴² Bár leginkább ez is a fiúk játéka, Picasso, mint említettük, többször megfestette kislányát ezzel a játékszerrel valószínűleg a vitorla látványos téralakító szerepe is vonzhatta s itt, Kontuly képén is erős vizuális hatást vált

*Kontuly Béla:
Pacher (Párkai)
Magduska arcképe
1937.
Magántulajdon.
Bizzer 2003: 57. kép*

Kontuly Béla: Kislány háttérben görög vázával, 1935. Magántulajdon.

ki. A vitorlás mögül kikandikáló kicsi textil játéknnyúl sokkal inkább a kisgyermekkor játékkészletének részét kellene, hogy képezze, de jelzi a gyermekkoron át megőrzött kisgyermekkor emlékek és játékok fontos szerepét. Ez az egyetlen játék, amely bizonyíthatóan a gyermek saját játékkészletéből származik, hiszen a család mind a mai napig meg is őrizte.

Bár a Gyerek/kor/kép kiállításon nem szerepelt, de Kontuly e képe párdarabjának tűnik a később készült kislányportré,⁴³ Az előző képpel nyilvánvalóan rokon elgondolás és megfogalmazás, a gyermek frontalitása, szembenéző tekintete, a felirat elhelyezése, a két gyermek-portré esetében talán a két kép együttes otthoni szerepeltetését is szolgálta, mivel ekkoriban a festőt már más képi megoldások foglalkoztatták. Mária arc-képén a drapéria-kezelés már el is tér a kisfiú képmásán alkalmazottól: laza, gazdagon redőzött takaró öleli körül az ülő gyereket, kontrasztot alkotva a háttér simaságával, az

oldalt megnyíló térrel, amelyben nem láthatunk táji elemeket. Ez a drapéria-kezelés, amely az éles vonalak, itt a fotel merev formáinak oldására szolgál, Kontuly egy másik, ebben az időszakban, 1940-ben festett gyermekképén is megjelenik.⁴⁴

Egy cseréphe ültetett hatalmas virágzó növény képviseli a természeti elemeket, s talán utal a felnövekvő gyermek jövőjére. A gyermek lábánál, mintegy játék után odavetve két puha textiljáték hever. A család tulajdonában fennmaradt, előtanulmányként szolgáló fotón, – ahogy a megfestett képen is – dominál a drapériával borított fotel, a fények iránya sokkal határozottabb, s a háttérben nem ablak, hanem ajtó nyílik. Ami a mi szempontunkból fontos, nincsenek rajta a játékok és a virág. Ezek kiválasztása és elhelyezése azonban sokkal kisebb tudatosságot mutat, mint az előző kép esetében, ezért – bár a kép hatása erős, kevesebb hozzáfűződő jelentést tudunk felfedezni.

Kontulynak a Gyerek/kor/kép kiállításon bemutatott másik festménye, a *Kislány, háttérben görög vázával*⁴⁵ illeszkedik a kisgyermek portréi sorába, bár modellje egyelőre nem azonosítható.

A gyermek ábrázolása, az előtér és a háttér kezelése rokon vonásokat mutat Béluska képével, a háttér nyitottsága, a képteret szinte teljes magasságában elfoglaló tájkép, a magas égbolttal, a reneszánsz példákhoz kapcsolódik.

A kislány álló figurája, arcának komolysága, a fiú-portréhoz hasonlóan nem az édes-kés, gügyögő, hanem a gyermekkor lényegére rámutató tartalmakat sejteti. A festőre más portréin oly jellemző drapéria-kezelés itt is fontos háttér-elem, ám itt, a merev drapériával letakart bútor kissé megbontja a kép szimmetriáját. A függöny és az ablakeret zárja a képet, erősítve a barnás-zöldes tónusokat, amelyek a gyermek ruháján is megjelennek.

Az ünneplő, de semmiféle romantikus elemet nem tartalmazó öltözet, a jellegzetes kétszínű magasszárú cipővel, a kibontott szőke, göndör haj szalaggal lefogott szigorúsága, a visszafogott színek kiemelik a komoly gyermekarc és test világos színeit.

Bár erről a képről hiányoznak a gyermek életkorára és a kép elkészültére utaló, reneszánsz előképekre visszavezethető feliratok, a 16. század végének, 17. század elejének németalföldi gyermekportréival való rokonsága szembetűnő.⁴⁶

Mint említettük, a kislányok kezében látható baba hagyományosan a gyermekség, de emellett a jövőndő női szerepek szimbóluma is, a gondoskodás, az anyaság előrevetítése. Kontuly képén a gyermek kezében azonban nem emberformájú gyermekjáték, hanem egy játékmackó látható. Ez a játékszer a 20. század elején született, alapvetően a baba funkcióival felruházva, de a reformgondolatok szellemében nem tartalmaz utalást az anyaszerepre, így a fiúk játékává is válhatott. Ám a játékszert tartó kéz mozdulata határozottan utal a babázó gyermekek gesztusaira, az baba szerepben jelenik meg. A festő egy ritkának számító, fekete mackót ábrázol, valószínűleg a gyakoribb, világos teddy megbontaná a gyermeki test által dominált világos színek spektrumát.

A másik játékszer, a labda, hangsúlyos, a kép előtérben való szerepeltetése a gömb-globusz szimbolikus tartalmait idézi meg, a gyermek lehetőségeire, az általa uralt világ teljességére utal. Azonban a kép (utólagos) címében is kiemelt görög váza közelebb visz bennünket a festő szándékaihoz. A kétfülű görög (vagy formájából ítélve inkább etruszk) fekete alakos váza, kiöblösödő formája, a rajta szereplő, táncoló alakok a gyermek jövője, a nőiség megjelenítői.

A nagyobb gyerekek portréi az 1930-as évek végén készültek.⁴⁷ Ekkorra Kontuly már eltávolodott attól a szemléletmódtól, amely a korábbi képeit jellemezte. Ekkori munkái a monumentalitás irányában alakultak.

A korábbi stiláris megoldásokhoz való visszatérés valószínűleg a megrendelők kívánsága volt. A stílus e képeken formálissá, tisztán dekoratívvá válik, e gyermekportréi némileg kiüresednek. Talán éppen ezért a két utóbbi portré kevésbé megragadó, a gyerekek statikus megjelenése mögött nem sejtünk mélyebb tartalmakat. A képekről nem hiányoznak a reneszánsz jellegű évszámok és életkor jelölések sem, ez utóbbiak azonban nagyon meglepőek. Pacher Magduska a festményen, bár még csak 6 éves, jóval idősebbnek tűnik, s ennek egyik fő oka a beállítás, a póz gyermektől idegen jellege, valamint az öltözet és a nyaklánc. Nem oldja ezt az idegenséget a karosszékbe mellé állított sok játék sem. A divatos berendezési tárgyak és a divatos játékszerek kiegészülnek a gyermek divatos öltözetével, s ennek nyomán a játékok szimbolikus tartalmai is átalakulnak. E képen inkább attribútumok, divattárgyak, társadalmi üzenetük a korszak ideológiai elemeit ragadja meg. Erre utal a reformbábák csoportjába tartozó drága olasz Lenci baba mellett a magyaros viseletű baba szerepeltetése. Hiányoznak azok az életkorra és életútra vonatkozó szimbolikus utalások, amelyek a két korábbi portré hatásosságában olyan nagy szerephez jutnak. Egyedül a vörös ruhás bohóc-figura kapcsolódik a gyermek életkorához.

A kép egy árverésen való megjelenése kapcsán a Biksady cég katalógus-szövegének szerzője⁴⁸ is felhívja a figyelmet a gyermekből sugárzó nőies öntudatra, ugyanakkor a játékok ennek ellentmondani látszanak.

Ifjú Párkai István portréja⁴⁹ 1940-ben készült. A meglepően érettnak ábrázolt 12 éves fiú klasszikus portré pózban, kezeit összekapcsolva ül egy távoli tájra nyitott boltíves ablak és egy függöny-szerű drapéria övezte széken. Tekintete ránk szegeződik. Meglepő lehet számunkra az öltözete: a gyermekkorából kinőtt fiú öltöny-szerű, de még rövidnadrágos viselete a korban e korosztály számára elfogadott volt. Akárcsak az életkor-ábrázolások diákjai, ő is iskolai öltözetet visel, kezében tartott diáksapkáján az évfolyam-jelzések is jól láthatóak. Nincs játék vagy más attribútum a képen, hacsak nem tekintjük annak a kezében tartott, és a kép előterét meghatározó tollas sapkát. A sapkába tűzött toll ugyanakkor azt is felveti, nem a korszakban már gimnazisták számára is kötelezővé tett levante-öltözetben látjuk-e őt, bár a sapka inkább diáksapka-jellegű. Az egyenruha, amit visel nem egyértelműen azonosítható. Topor Tünde, a László Károly gyűjtemény veszprémi kiállítása kapcsán meg is jegyzi: „Kontuly Béla kamasz-portréja, amin rossz emlékeztető egyenruhában van az egyik Árkay-gyerek (sic)”. Ő nyilvánvalóan levante-egyenruhaként azonosítja.⁵⁰ Ebben az esetben is arra kell gondolnunk, a festő itt nem egy a gyermek- vagy ifjúkorral alkotott szimbolikus portrét, hanem egy, a kor ideológiájához, talán a család elvárásaihoz igazodó reprezentatív arcképet készített.

Így, míg korábbi képek, a Pacher/Péczely gyerekek portréi, a gyermekkor, a gyermekkorból való kilépés témáját fogalmazzák meg megragadó módon, a későbbiek, a Pacher/Párkai gyerekekről készültek, különösen a kislányportré, ahol, bár szintén játékok között jelenik meg a gyermek, a család státuszát és politikai ambícióit hivatottak jelezni. Míg a korábbiakon a modellek, minden statikusságuk ellenére megőrzik gyermeki kvalitásukat, ezek a gyermekek hieratikus pózokkal, dekorativitásukkal semmi gyermeki nem sugallnak már.

A fentiekben vázolt szimbólumok a 21. század művészei számára is ismertek, s ők napjaink világméretűbe illesztve, a posztmodern gyermekkor és a gyermek új státusza kapcsán építik be műveikbe. Ezt teszi Loretta Lux német művész, egyik, az új tárgyiasság látásmódját továbbéltető, szürrealisztikus, fotó-alapú munkáján, a gömb-szimbólum felhasználásával. Munkája azt sugallja, hogy a gyermek számára kínáló, korábban egységes, átfogható és uralható világ részeire tört, s megrendítő módon ábrázolja ennek rémületes voltát a világ apróra tört darabjaira utaló, szétgurult üveg-golyók fölött döbbsen térdelő kislány alakjával.⁵¹

JEGYZETEK

1. Fraser 1966: 68. 77. kép.
2. *Splendor Solis 1582*. Harley Collection 3469. f.31v British Library. URL: <https://hu.pinterest.com/pin/305541155950831430> Letöltés 2018. jan. 10.
3. Vö. *Eörsi 1997*
4. Pl. A gyermek Jézus vesszőparipán lovagol, miközben a 91. zsoltárnak megfelelően áspiskígyón tapos. Rajz kézirat margóján. 16. sz. első fele. Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, Cod. theol. quart. 136.
5. Hieronymus Bosch: *A gyermek Jézus malmocskával és tolokával*, 1480-as évek, Bécs, Kunsthistorisches Museum, ltsz. 6429.
6. Vö. *Mándoki 1960*: 145–146
7. *Gibson 1975*.
8. *Falk 2008*.
9. *Merian 1600 k.*
10. Jakob von Wyl: *Der Totentanz*. 1610/15. Ritterscher Palast, Luzern.
11. *Wildenstein 1933*: 41. kép
12. *Ariès 1987*: 9–35.
13. Vö. *L'Anglais 1486*.
14. Pl. Katharina van Cleef óraskönyvében, 1440, k. Morgan Library, New York kézirattár, M. 917 en M. 945.
15. *Manson 2005*.
16. Jean-Siméon Chardin: *Gyermek porgettyűvel*, 1738, Louvre, Párizs.
17. *Wildenstein 1933*: 201.
18. Vö. *Rosenberg-Temperini 1999*: 107.
19. *Weber-Kellermann 1979*: 29., 26. kép.
20. Id. Lucas Cranach: *Caritas*. 1530–40. London, National Gallery, ltsz. NG2925.
21. Vö. pl. *Nógrády 1913*: 261
22. Vö. Benozzo Gozzoli: *Áldást osztó madonna a gyermekkel*, 1449. Róma, Santa Maria Sopra Minerva.
23. Vö. Albrecht Dürer: *A gyermek Jézus, mint Megváltó*, 1493. Bécs, Albertina, ltsz. 305.
24. Vö. *Eörsi 1997*.
25. Pl. Észak-németalföldi festő: *Meztelen gyermek mellképe*. 1580–1590. Yannick és Ben Jakober gyűjtemény, Mallorca, *Wipplinger 2011*: 40; Frank Duveneck: *F. B. Duveneck gyermekkori képe*, 1890. mgt.
26. Pl. Otto Dix: *Nelly játékokkal*. 1925. Otto Dix Alapítvány, Vaduz/Stuttgart, Stuttgart, Kunstmuseum.
27. Thomas Martine Ford: *John Ingram Ford portréja*. 1915. Russell-Cotes Art Gallery & Museum. Bournemouth, UK
28. *Spies 1994*: 59, 80, 81, 93, 104.
29. Pablo Picasso: *Maya hajóval*, 1938. A. R. gyűjteménye.
30. Pablo Picasso: *Maya babával*, 1938. Párizs, Musée Picasso, ltsz: 1978. MP170 31. Kontuly Béla: *Iff. Pacher (Péczy) Béla arcképe, (Kisfiú vitorlással)*, 1934. mgt. (*Bizzer 2003*, 40. kép); Kontuly Béla: *Kislány háttérben görög vázával*. 1935. mgt. (http://www.kieselbach.hu/alkotas/kislany_hatterben-gorog-va-zaval_19089 Letöltés 2018. jan. 5); In: *Gyerek/kor/kép – Gyermek a magyar képzőművészetben*. 2016. okt. 12.–2017. febr. 19. Budapesti Történelmi Múzeum, kat: V. 12 és V. 14.)
32. *Bizzer 2003*: 71, 80, 81.

33. *Kieselbach 2007*: 129. tétel.
34. Vö. pl. Hans Memling *Fiatal férfi arcképe* 1472. k. New York, Metropolitan Museum of Art; Isaac Claesz van Swanenburg: *Catharina van Warmondt* 1596. Hága Museum Meermanno-Westreenianum; Jan Claesz: *Ötéves fiú portréja*, 1609 Collectie Portret van Enkhuizen, Stichting Verzameling Semelijns de Vries van Doesburgh.
35. Vö. Christian Schad: *Nikolaus. Nikolaus Schad gyermekkori portréja*. 1925. A kép 2009-ben szerepelt a Christies árverésén; Antonio Donghi: *Kis akrobaták*, 1938. Róma, Fondazione Claudio ed Elena Cerasi.
36. Kontuly Béla: *Pacher Péczely Béla arcképe*, 1934, mgt.; *Bizzer 2003*: 71. 46. kép
37. *Bizzer 2003*: 29–30.
38. Vö. *Stille 1989*: 77–79, kép, 137.
39. A Gyerek/kor/kép kiállításához kapcsolódó konferencián Bakos Katalin előadása részletesen foglalkozott vele.
40. *Játék és munka 1928*: 7.
41. Vö. *Knobloch 2010*: 223. és 229.
42. Vö. a kiállításon is szereplő Barabás Miklós: *Kisfiú ablakban dióhéj hajóval*, 1842. Gyerek/kor/kép kat. III. 7.
43. Pacher (Péczely) Mária arcképe, 1939, mgt. *Bizzer 2003*: 71. 47. kép.
44. Kontuly Béla: *Lányom arcképe*, 1940, mgt. *Bizzer 2003*: 31., 15. kép.
45. Kontuly Béla: *Kislány háttérben görög vázával*, 1935, mgt.
46. Vö. Cornelis De Vos: *Magdalena de Vos* 1623–24, Bakewell, Chatsworth House Trust, UK.
47. Kontuly Béla: *Pacher (Párkai) Magduska arcképe*, 1937, mgt. *Bizzer 2003*: 80. 48. kép; *Ifj. Pacher (Párkai) István arcképe*, 1940, mgt. *Bizzer 2003*: 81. 58. kép.
48. *Sipos 2015*: 71.
49. *Bizzer 2003*: 81. 58. kép.
50. *Topor 2006*: 29.
51. Loretta Lux: *Kislány üveggolyókkal*, 2005. Chicago, Museum of Contemporary Photography, Columbia College, USA.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS RÖVIDÍTÉSEK

Ariès 1987

Ariès, Philippe: A gyermek és a családi élet az ancien régime korában. In: *Gyermek, család, halál*. Gondolat, Budapest, 1987: 9–317.

L'Anglais 1486

L'Anglais, Barthélemy (Bartholomeus Anglicus) *De proprietatibus rerum* 1486. vagy *Les âges de l'homme* Barthélemy l'Anglais (12.–1272), *Le Livre des propriétés des choses* Jean Corbichon (13.–14.), traducteur France, Moyen Âge BNF, département des Manuscrits, Français 134, fol. 92v. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b9059286p> Letöltés 2018. jan. 10.

Bizzer 2003

Bizzer István: Kontuly Béla. Mikes Kiadó, Budapest, 2003.

Eörsi 1997

Eörsi Anna: Deus in figura pueri. A gyermek Jézus a középkori és a reneszánsz művészetben. *Pannonhalmi Szemle*, 1997 V/4: 35–46 URL: <http://arthist.elte.hu/Tanarok/EorsiA/Fulltexts/Magyar/J%E9zusgyerek.htm> Letöltés 2018. jan. 10.

Falk, 2008

Falk, Kurt: The Unknown Hieronymus Bosch. North Atlantic Books, Berkeley, CA. 2008, URL: <https://books.google.hu/books?id=2h1xyL1GvOYC&pg=PA14&lpg=PA14&dq=Bosch+infant+jesus+%22kunsthistorisches+%22&source=bl&ots=nFhyeAqP&sig=TRQqD8L81WS84pGF5dDrqcv6Jac&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwikwrfvs43SAhWJoRQKHe61DL4Q6AEIJTAB#v=onepage&q=Bosch%20infant%20jesus%20%22kunsthistorisches%20%22&f=false> Letöltés 2018. jan. 10.

Fraser 1966

Fraser, Antonia: A History of toys. Delacorte Press, New York, 1966.

Gibson 1975

Gibson, Walter S. (1975): Bosch's Boy with a Whirligig: Some Iconographical Speculations. *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art* Vol. 8, No. 1 (1975–1976), 9–15 URL: <http://www.jstor.org/stable/3780347> Letöltés: 2017. febr. 15.

Gyerek/kor/kép 2016

Gyerek/kor/kép – Gyermek a magyar képzőművészetben. 2016. okt. 12.–2017. febr. 19. Kurátor: *M. Aczél Eszter, Révész Emese*, katalógus szerk.: *Révész Emese*. Budapesti Történeti Múzeum, 2016.

Játék és munka. *Új nevelési folyóirat* 1928. 1. 7. URL: <http://antikjatek.blog.hu/2017/6> Letöltés: 2017. febr. 15.

Knobloch 2010

Knobloch, Iva: Mental Vitamins for the Future – Ladislav Sutnar's Toys. In: *Toys of the Avant-Garde*. Malaga, Museo Picasso, 2010: 218–246. Letöltés 2018. jan. 10.

Knobloch 1488

Knobloch, Heinrich: Der Doten dantz mit figuren. Clage und Antwort schon von allen staten der welt. Heidelberg, 1488. URL: https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=suche_sim&bandnummer=bsb00087168&pimage=00041&einzelsegment=0&l=de Letöltés: 2018. jan. 10.

Manson 2005

Manson, Michel: L'enfant, ses jeux, ses jouets dans l'estampe et dans l'art au XVIIIe siècle *Péristyles*, n° 26, 2005, dec. L'Enfant dans la Ville et dans l'Art au XVIIIe siècle, 50–61 URL: https://www.academia.edu/29809580/_Lenfant_ses_jeux_ses_jouets_dans_lestampe_et_dans_lart_au_XVIIIe_si%C3%A8cle_dans_P%C3%A9ristyles_n_26_d%C3%A9cembre_2005_n_sur_LEnfant_dans_la_Ville_et_dans_lArt_au_XVIIIe_si%C3%A8cle_p_50-61. Letöltés: 2016. dec. 31.

Mándoki

Mándoki László: A kisgyermek állni és járni tanulását szolgáló eszközök a Néprajzi Múzeumban. *Néprajzi Értésítő*. Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeum Évkönyve, XLII. évf. 1960/61: 127–159.

Merian 1600k

Merian, Mathaus id.: A gyermek. In. „Trionfo e Danza della Morte”. Bázél, 1600k. <http://www.dodedans.com/Ebasel-gouache.htm> Letöltés: 2018. jan. 10.

Nógrády 1913

Nógrády László: A gyermek és a játék. Magyar Gyermektanulmányi Társaság, Budapest, 1913.

Rosenberg 1999

Rosenberg, Pierre – Temperini, Renaud: Chardin. Párizs, Flammarion, 1999.

Sipos 2015

Sipos Tünde: A fehér ruhás kislány – Pacher (Párkai) Magduska arcképe. In. *Biksady Galéria árverése*, 2015. december 2. 70–71. http://www.biksady.com/auctions/pdf/Biksady_pdf_32_02.pdf Letöltés: 2017. aug. 21.

Spies 1994

Spies, Werner: Picasso – Die Welt der Kinder. München, Prestel, 1994.

Stille

Eva Stille: Spielzeug-Tiere. Auch eines Kulturgeschichte. Hans Carl Verlag, Nürnberg, 1989.

Topor 2006

Topor Tünde: Irány Veszprém! Megnyílt a László Károly-gyűjtemény. *Artmagazin* 2006/4. 27–29.

URL: http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/irany_veszprem.108.html?pageid=119 Letöltés: 2018. jan. 10.

Weber-Kellermann 1979

Weber-Kellermann, Ingeborg: Die Kindheit, Frankfurt am Main, Insel Verlag, 1979.

Wildenstein 1933

Wildenstein, Georges: Chardin. Biographie et catalogue critiques. Les Beaux-Arts, Édition d'études et de documents, collection "Art français", Párizs, 1933.

Wipplinger 2011

Wipplinger, Hans-Peter (szerk.): Von Engeln und Bengeln. 400 Jahre Kinder im Porträt. Krems, Kunsthalle, 2011.

JÚLIA TÉSZABÓ

THE TOY AS AN ATTRIBUTE AND A SYMBOL IN KID'S PORTRAITS

CONSIDERING TWO PICTURES BY BÉLA KONTULY

ABSTRACT

Artistic representations of toys have had symbolic content from the middle ages but especially from the 17th century onwards. Their symbolism was related to being a child, to the fragility of human life, and later to the social meaning of gender roles.

My lecture cannot present the complete richness of this system of symbols, I only took two paintings by Béla Kontuly presented at the 2017 Picturing Childhood Exhibition in the Castle Museum Budapest – "Portrait of Béla Pacher Jr." (1934–39) and "Little Girl with a Greek Vase in the Background" (1934) – and through some parallels in art history I try to give a short overview of the underlying content of toys represented in those paintings. These were surely known to Kontuly who studied classical paintings, especially Italian and Dutch renaissance artworks. Probably his contemporaries also knew such references and exploring those might help us get acquainted with the perception of the child and toys in the first half of the 20th century.

teszabojulia@caesar.elte.hu